

Scurt istoric

Brăila, port la Dunăre, este unul din cele mai vechi orașe de pe teritoriul Țării Românești. Dacă afirmațiile - cum că Brăila ar fi fost așezare românească, centru comercial activ în secolul al X-lea și republică comercială în secolul al XII-lea - nu sunt sprijinite de mărturii, documentare indubitabile, sigur este, că în anul 1368, dată la care Vlaicu Vodă acorda un privilegiu negustorilor brașoveni¹, Brăila era o așezare comercială importantă.

Din interese strategice și economice, Brăila a fost încorporată Imperiului otoman în 1540².

Înteruptă de vremelnice cuceriri ale orașului și citadelei - 1573, de Ioan Vodă cel Cumplit, în 1595, de oștirea lui Mihai Viteazul, în 1658, de Mircea Vodă, în 1711, 1770 și 1808 de către armatele rusești³ - stăpânirea turcească s-a menținut la Brăila până în 1828, dată la care

orașul întreg a fost luat cu asalt de către oștirea rusă. În 1829, conform prevederilor tratatului de la Adrianopole, raiaua și orașul Brăila au fost „înapoiate Țării Românești”, după ce a fost dărâmată fortăreața! Între 1829 și 1834 orașul a fost reconstruit după planul de sistematizare întocmit din ordinul generalului Kisselef, după modelul celui din Odesa⁴.

Dacă despre primele veacuri de stăpânire românească s-au scris studii temeișice și s-a acordat o deosebită atenție istoricului Brăilei după 1829⁵, perioada turcească a orașului a rămas însă puțin cunoscută, lipsind în primul rând documentarea internă otomană.

Lipsa documentelor, transformarea radicală a orașului după 1829, legată de o distrugere masivă a construcțiilor turcești și irosirea unor comori de artă musulmană la Brăila, numai pentru că aceste comori au fost pe nedrept considerate străine de problematica artei feudale românești, toate acestea au dus la situația actuală când, pentru această perioadă, nu mai dispunem decât de puține clădiri, urme și detalii, ce

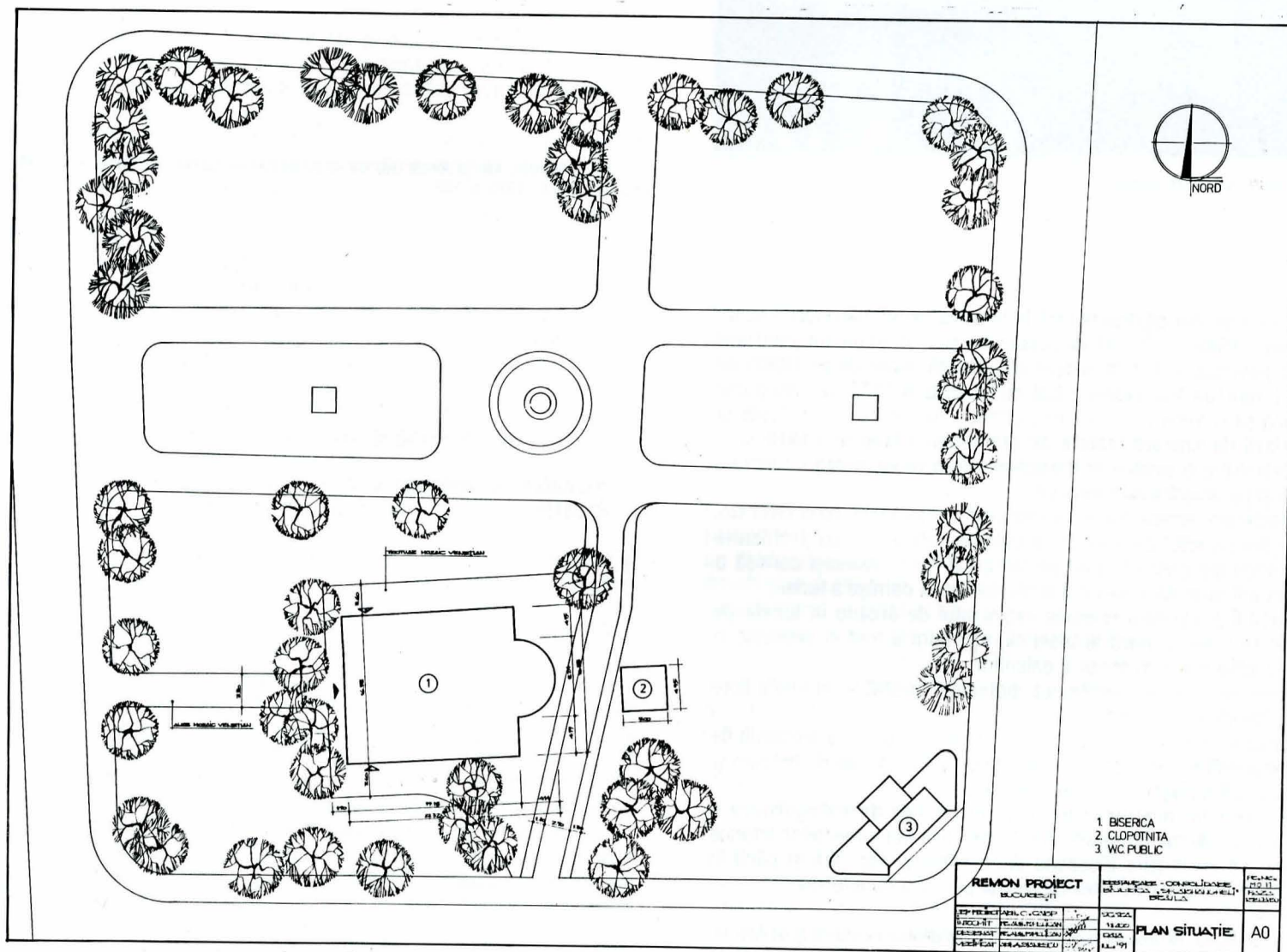
¹ Hurmuzacki, vol. I, parte a II-a, p. 144-146

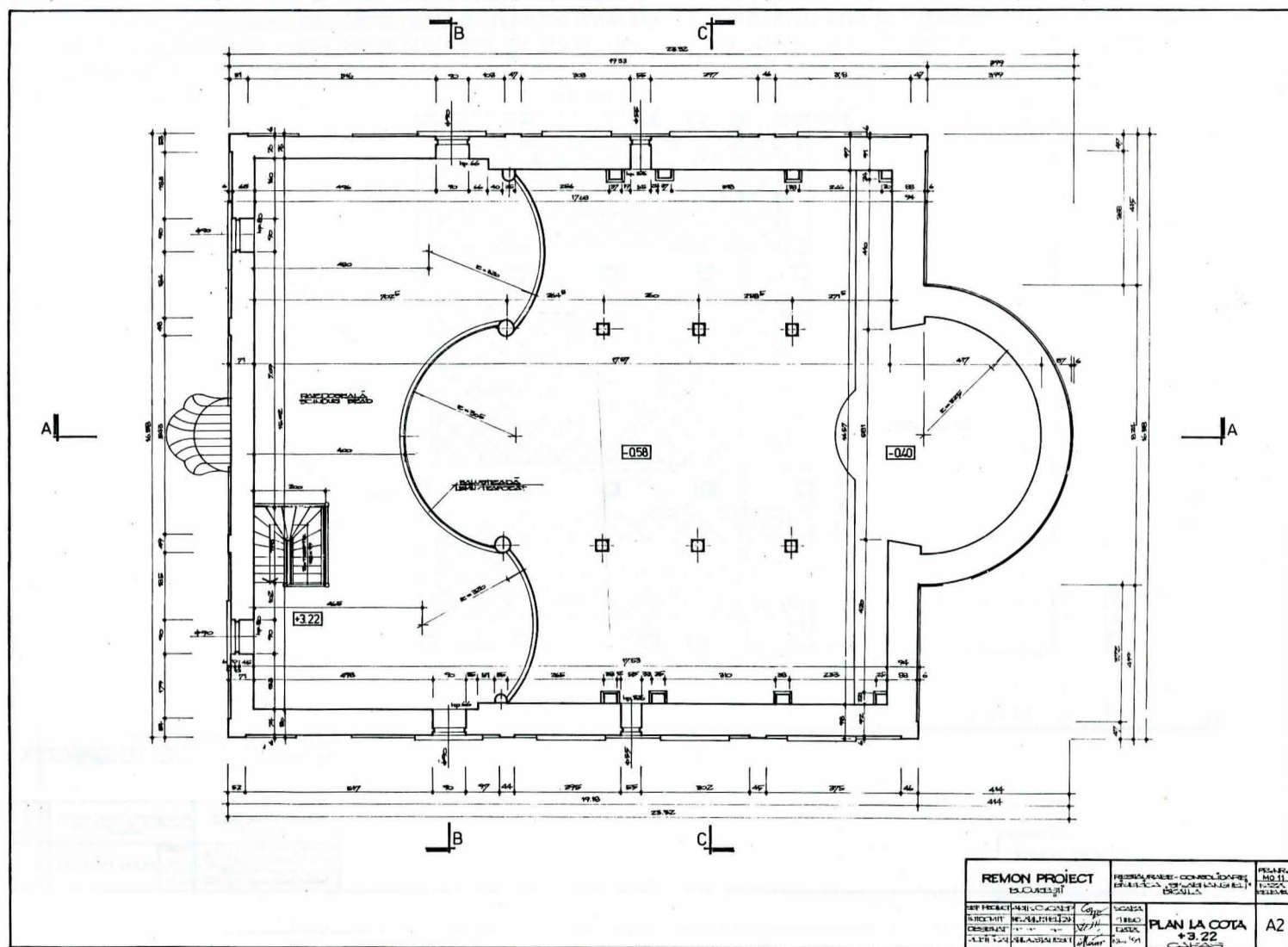
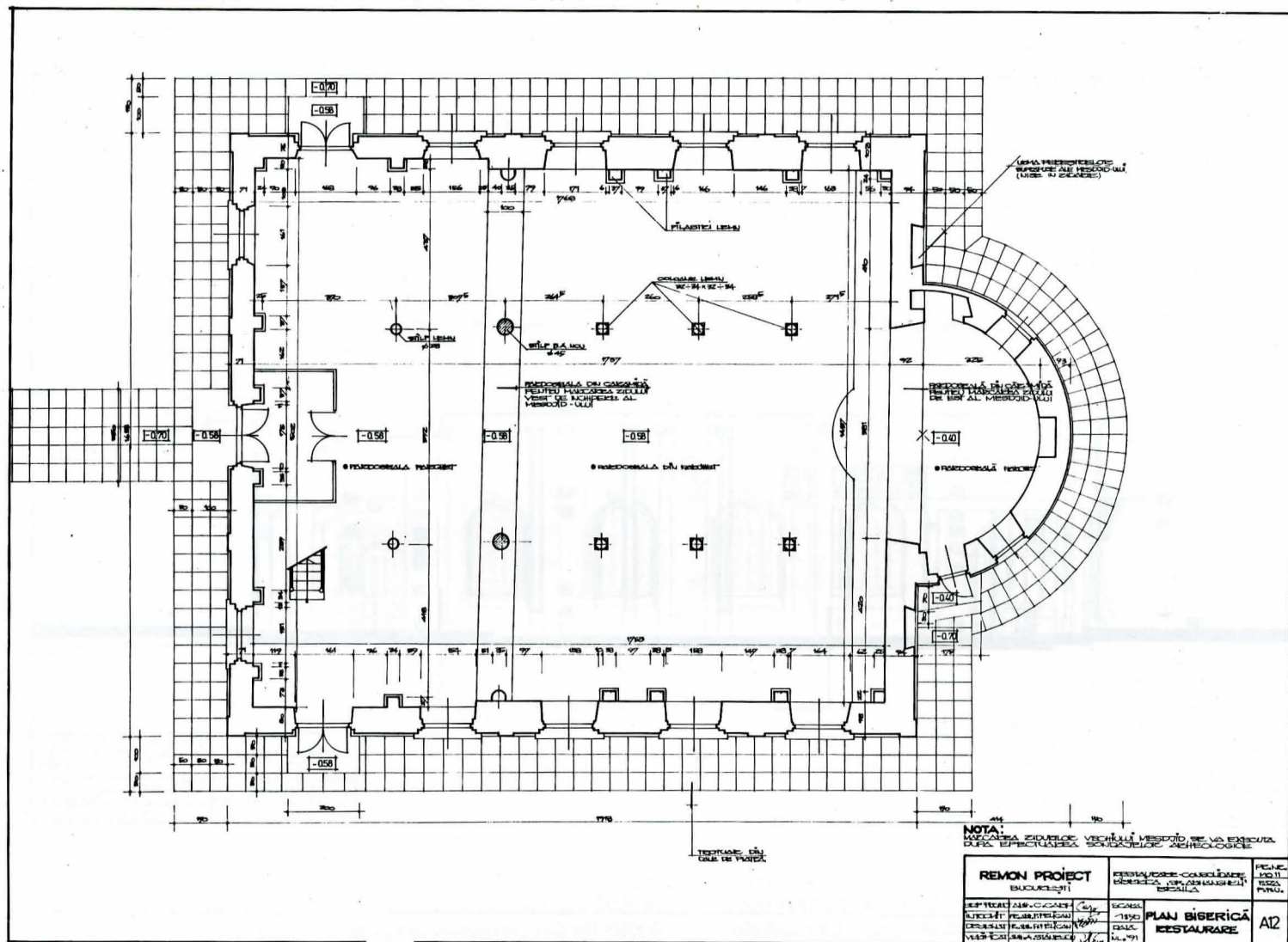
² N. Iorga, *Când, cum și de ce s-a luat Brăila de turci*, *Analele Brăilei*, 1933, nr. I, p. 3-5.

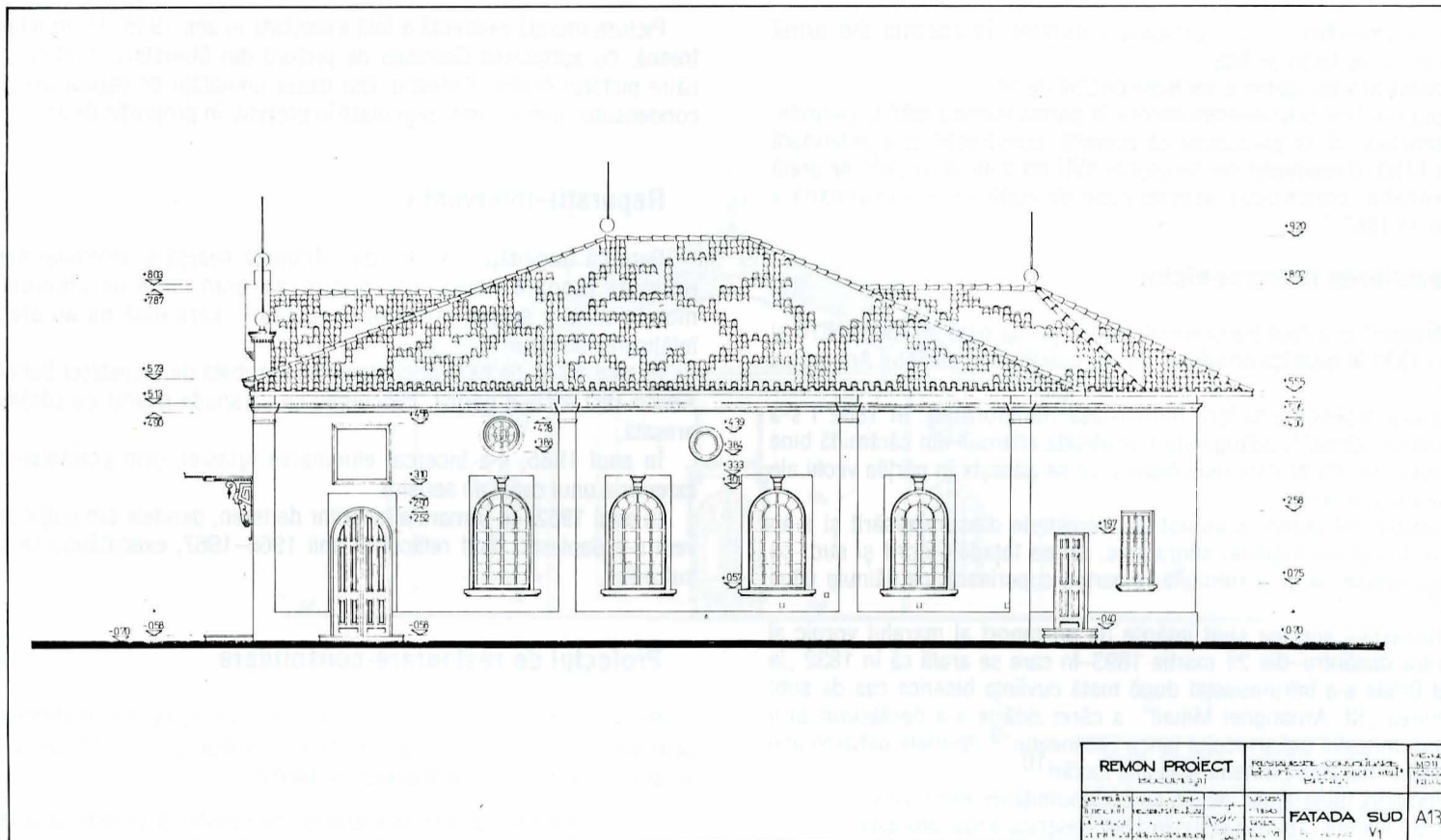
³ Grigore Ureche Vornicul și Simion Dascălu, *Letopiseșul Țării Moldovei până la Aron Vodă*, 1934, p. 157.

⁴ I.C. Filitti, *Primii ani de organizare a Brăilei după eliberarea de sub turci*, *Analele Brăilei*, 1930, p. 21.

⁵ N. Iorga, *Cei dintâi ani în noua Brăilă românească (1832-1866)*, istoric și documente pentru o sută de ani de la întemeierea orașului, București, 1929, p. 123-127.

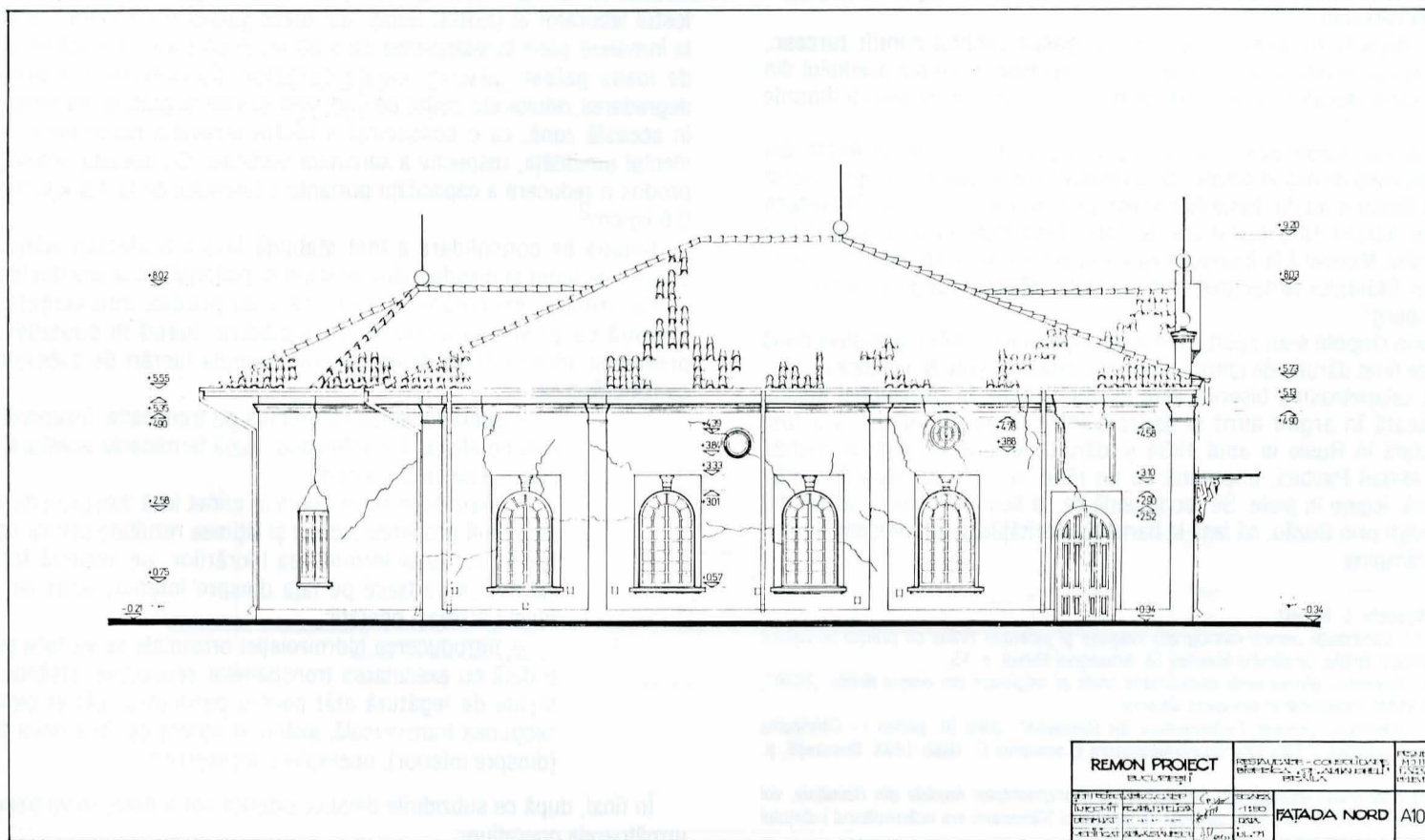

fac anevoioase orice încercări de reconstituire. Cu excepția lui N. Iorga, care a menționat câte ceva despre valorile artistice ale Brăilei musulmane în articolul *Moschei pe pământul românesc*, nici un istoric de artă nu a studiat orașul turcesc Ibrail. O contribuție însemnată o aduce H. Stănescu, prin studiul său *Monumente musulmane civile și religioase din orașul Brăila*, în revista „Studii și cercetări de istoria artei” - nr. 1-2/1956, la care vom face dese referiri.

Din mențiunile călătorilor, confirmate de imaginile lui Alt Iacob, rezultă că la Brăila se găseau în 1826 șase lăcașuri musulmane de

rugăciune, dar chiar din ilustrațiile menționate se poate observa ca nu poate fi vorba de moschei (clădiri din piatră cu bolți și cupole orientale, mozaicuri etc.), ci „mesdjid”-uri, adică case de rugăciune, mai mult sau mai puțin însemnate, asemănătoare celor din Constantinopole. Soarta a numai două case de rugăciune din Brăila poate fi urmărită după 1828, celelalte fie că au dispărut, fie că au fost transformate, după dărâmarea minaretului, în magazine, localuri, locuințe etc. Ne referim la „mesdjid”-ul din interiorul primei incinte a cetății (transformat în 1831 în reședință a poliției și închisoare, în 1834 în local de școală, iar mai târziu i se pierde

urma) și „mesdjid”-ul din preajma redutelor, la aceasta din urmă referindu-se lucrarea de față.

Tradiția acordă clădirii o vechime de 250 de ani.

Lipsa oricăror ornamentații baroce în partea veche a clădirii permite, de asemenea, să se presupună că această construcție este anterioară anului 1750. O mențiune din secolul al XVII-lea a lui Wysocki⁶, ne arată că, probabil, construcția acestei case de rugăciune musulmană a început în 1667.

Descrierea monumentului

„Mesdjid”-ul a fost transformat pentru prima oară în 1808–1810 și apoi în 1831 în biserica ortodoxă, dându-i-se hramul „Sfântul Arhanghel Mihail”.

Actuala biserică a suferit numeroase transformări; în 1832 i s-a „desăvârșit zidirea”⁷, adăugându-i-se absida altarului din cărămidă bine arsă, total diferită de cărămida nearsă, ce se găsește în părțile vechi ale zidului dinspre răsărit.

Probabil, tot atunci, s-au astupat ferestrele dinspre răsărit și s-au înlocuit ferestrele înguste, suprapuse, de pe fațadele nord și sud, cu ferestre simple, largi și rotunjite la partea superioară, ce dăinuie până astăzi⁸.

Informațiile acestea sunt întărite de un raport al marelui vornic al treburilor dinlăuntrul din 21 martie 1893–în care se arată că în 1832 „la orașul Brăila s-a înfrumusețat după toată cuviința biserica cea de sub prăznuirea „Sf. Arhanghel Mihail”, a cărei zidărie s-a desfășurat prin silința dumnealui paharnicului lăncu Slătineanu”⁹. Numele paharnicului Slătineanu mai este pomenit și în alte lucrări¹⁰.

Înlocuirea minaretului de zid cu o clopotniță de lemn avusese loc cu puțin ani înainte (1828–1829). În 1862 biserica a fost alungită cu cca 8 m spre vest, cu o fereastră similară cu cele existente și câte o intrare laterală, spre nord și sud¹¹.

Reparațiile numeroase efectuate după această dată nu au influențat înfățișarea monumentului. Tot târzie este și înlocuirea clopotniței de lemn cu una de zid.

Clădirea veche, fostul „mesdjid” este susținută de pilaștri octogonali de stejar, plasați în zidurile exterioare, și de stâlpi octogonali de stejar în interior, care susțin grinzile de lemn. Șarpanta părții centrale a acoperișului – din bârne de stejar afumat a suferit adăugiri ulterioare, prin consolidări și contravântuiri. Tavanul din lemn cu baghete este foarte îngrijit ornamentat, iar „gobec-ul” (partea centrală a plafonului) a fost ulterior acoperit cu stuc, pe care a fost pictată figura pantocratorului, ce se găsește în bisericile ortodoxe obișnuite în centrul cupolei naosului.

Nu departe de acest „mesdjid” se găsea vechiul cimitir turcesc, situat lângă incinta a patru cetăți. A fost devastat în timpul asediului din 1828, când atacatorii și-au croit, printre morminte, drum pentru tunurile lor.

Cele trei clopote pentru această biserică au fost turnate în Rusia, din tunurile luate de ruși în bătălie, de la cetatea Silistra, având inscripția „Acest clopot făcutu-s-au din tunurile turcești ce s-au luat de oștirile Rusienești și s-au hărăzit spre pomenire de către Prea Puternicul a toate Rusii Împăratul Nicolae I la biserica cea nouă din Vlahia unde se prăznuiește hramul Sfântului Arhanghel Mihail, 1832, Maistor Grigore Federisov, Petersburg”.

Acele clopote s-au spart când a ars clopotnița (1883), actualele două clopote fiind dăruite de ctitorii reparației bisericii, soții N. Ghencea.

La catapeteasma bisericii este așezată icoana Sf. Arhanghel Mihail, îmbrăcată în argint aurit și așezată între rame de lemn. Ea a fost executată în Rusia în anul 1834 și dăruită acestei biserici de marele duce Mihail Pavlici, împreună cu un rând de cărți de ritual în limba slavonă, legate în piele. Se recomandă ca, la sosirea icoanei, adusă din București prin Buzău, să iasă la barieră autoritățile și toți orașenii pentru a o întâmpina.

⁶ Wysocki. L. Hubert

⁷ *** *Contribuții pentru monografia orașului și județului Brăila cu prilejul serbărilor centenarului, Brăila, Sindicatul Bisericii Sf. Arhanghel Mihail, p. 15.*

⁸ H. Stănescu, *Monumente musulmane civile și religioase din orașul Brăila, „SCIA”, nr. 1–2/1956, menționat în sinodul bisericii.*

⁹ H. Stănescu, „Analele Parlamentare ale României”, zona III, partea I - Obicinuia obștească adunare a Țării Românești, legislatura I, sesiunea II, 1832–1833, București, p. 573

¹⁰ N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, vol I–A–L, Buc., 1970, p. 92, unde se arată că pe atunci Slătineanu era ocărmitorul județului și că a construit altarul cu banii săi.*

Pictura murală existentă a fost executată în anii 1948–49, în tehnica frescă, cu aprobarea Comisiei de pictură din Ministerul Cultelor, de către pictorul Andrei Răileanu. Din cauza umidității de capilaritate și a condensului, pictura este degradată în prezent, în proporție de 75%.

Reparații–intervenții

Datorită fragilității zidurilor din cărămidă nearsă și terenului foarte prost de fundare (loess macroporic, cu grad mare de umiditate), monumentul a suferit numeroase reparații, care însă nu au afectat înfățișarea bisericii.

În anul 1922, pe baza documentației aprobată de Ministerul Cultelor, zidul a fost refăcut parțial, înlocuindu-se cărămida nearsă cu cărămidă presată.

În anul 1935, s-a încercat eliminarea igrasiei, prin practicarea la exterior a unui canal de aerisire.

În anul 1962, ca urmare a tasărilor de teren, peretele din colțul sud-vest s-a deplasat, fiind refăcut în anii 1966–1967, executându-se și o subzidire.

Proiectul de restaurare-consolidare

Biserica a fost grav afectată de seismele succesive, de umiditatea de capilaritate și de structura geo-fizică a terenului, prezentul proiect și-a propus soluționarea următoarelor probleme:

1. Consolidarea tuturor elementelor de rezistență și realizarea unor legături care să alcătuiască un ansamblu din punct de vedere constructiv și care să oblige întregul sistem să lucreze cât mai aproape de regulile teoretice și practice.

Structura de rezistență este formată din zidărie portantă, fundații de zidărie de piatră și elemente din lemn atât la cafas, cât și la nivelul cornișei.

Ca urmare a seismelor consecutive, a vechimii sistemelor portante, a influențelor agenților biologici și a celor meteorici, clădirea a căpătat deformații importante de-a lungul timpului, caracterizate prin crăpături și fisuri ale masivului de zidărie și ale elementelor structurale din lemn.

Un rol important în degradarea acestui monument istoric l-a avut terenul de fundare, alcătuit conform studiului geotehnic întocmit de fostul laborator al OSBBC Galați, din loess galben macroporic, sensibil la înmuiere până la adâncimea de 5,00 m, după care urmează un strat de loess galben, plastic, moale curgător. Ca urmare, s-a produs degradarea zidului din colțul de sud-vest și vest și prăbușirea terenului în această zonă, ca o consecință a tasării terenului macroporic, sub efectul umidității, respectiv a sarcinilor verticale. Cu această ocazie s-a produs o reducere a capacității portante a terenului de la 1,5 kg/cm² la 0,6 kg/cm².

Soluția de consolidare a fost stabilită fără a fi afectați stâlpii și pilaștrii de lemn ai mesdjid-ului, precum și plafonul decorativ din lemn.

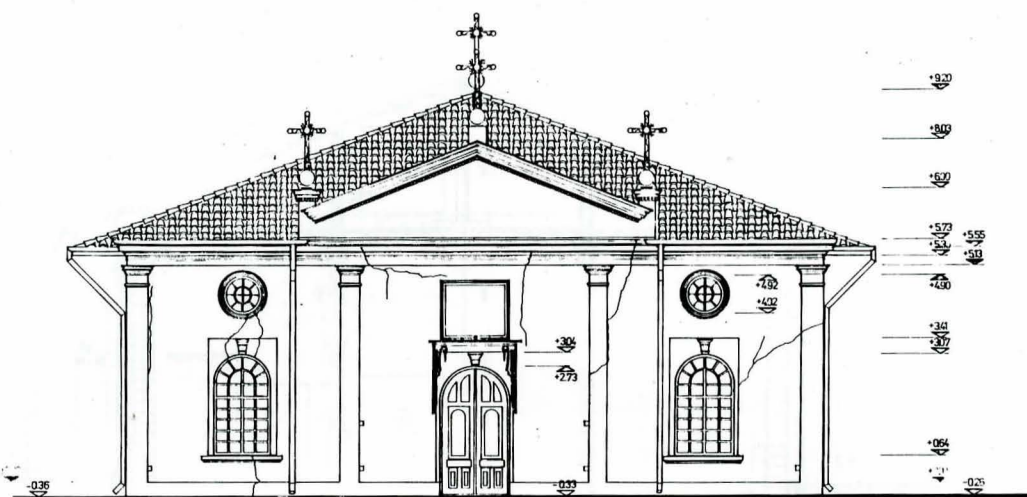
Ca urmare, exceptând zona unde s-au produs intervențiile de urgență cu privire la infrastructura clădirii, luând în considerare presiunea admisibilă pe teren (se vor executa lucrări de subzidire), considerând că:

– operațiunea se va executa pe tronsoane, începând cu cele notate cu 1, continuând, după terminarea acestora, cu cele notate cu 2 s.a.m.d.;

– subzidirea se va opera în prima fază dinspre exterior, dată fiind grosimea zidului și lățimea rezultate pentru noua fundație. După terminarea lucrărilor, pe această față a clădirii se va trece pe fața dinspre interior, unde se vor repeta aceleași operații;

– introducerea hidroizolației orizontale se va face și ea o dată cu executarea tronsoanelor respective, lăsându-se fâșiile de legătură atât pentru perimetru, cât și pentru secțiunea transversală, având în vedere că, în a doua fază (dinspre interior), operațiile sunt identice.

În final, după ce subzidirile dinspre exterior vor fi gata, se va trece la următoarele operațiuni:

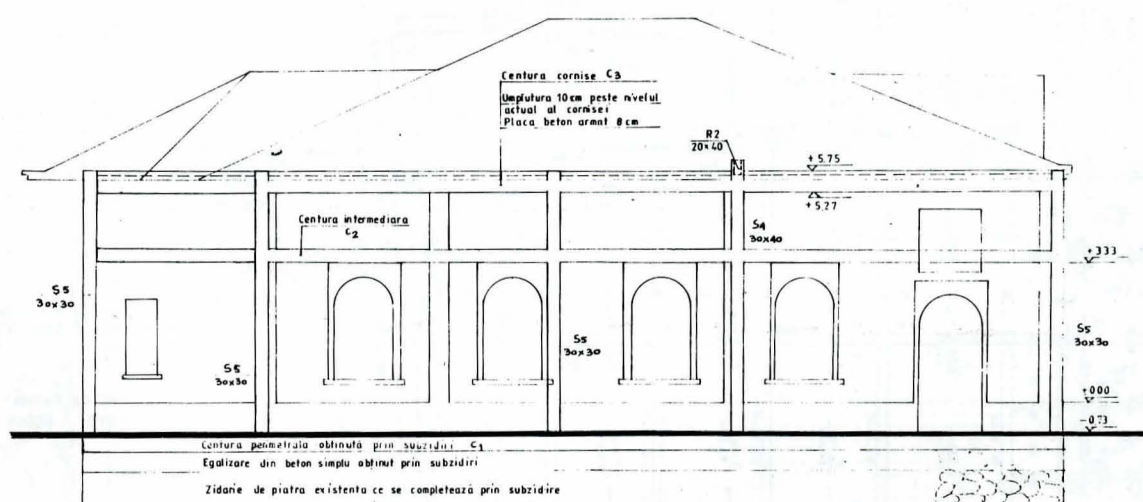
REMON PROIECT		REZOLUȚIE - CONSOLIDARE	PR. nr.
BUCUREȘTI		BIȘERICA SF. ARHANGHEL	12 R
PROIECTANT	SCALA	DATA	
VERIFICATOR	DATA	DATA	
APROBATOR	DATA	DATA	
FAȚADA VEST			

a/ se va umple terenul perimetral dezgolit de săpăturile necesare pentru subzidire, cu argilă, aceasta constituind un strat impermeabil, de protecție a noii fundații;

b/ se va începe executarea trotuarului perimetral de protecție, foarte important pentru terenurile macroporice, recomandat ca o condiție obligatorie de studiu geotehnic. Trotuarul va avea o lățime minimă de 1,20 m, cu bordură de protecție și cu pantă de 2% de scurgere a apelor spre exterior;

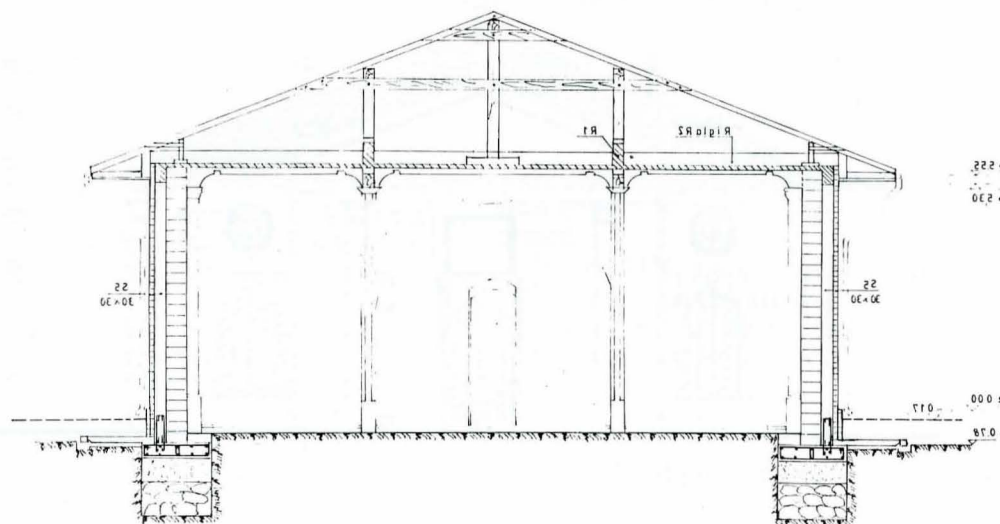
c/ se va trece la repararea elevației zidăriei afectate de lucrările de subzidire, prin rezidirea porțiunilor (ținând cont că o primă etapă de completare a fost efectuată o dată cu terminarea tronsonului de subzidire respectiv). Excepție va face zona de legătură pentru stâlpii înglobați S 3 și S 4;

d/ în același timp, către interior se va începe săpătura pentru subzidire pe această parte, lucrările fiind similare.

REMON PROIECT		RESTAURARE CONSOLIDARE	Pr. nr.
BUCUREȘTI		BIȘERICA SF. ARHANGHEL	12 R
PROIECTANT		SCALA	
VERIFICATOR		DATA	
APROBATOR		DATA	
AMPLASARE STILPI			
INGLOBATI FAȚADA			
NORD			

10R	TRANSVERSALA	SECTIUNE	REMON PROIECT BUCURESTI	RESTAURARE - CONSOLIDARE BISERICA SF. ARHANGHELI BRAILA	Pr. nr. P.1011 F.100 D.20R
-----	--------------	----------	----------------------------	---	-------------------------------------

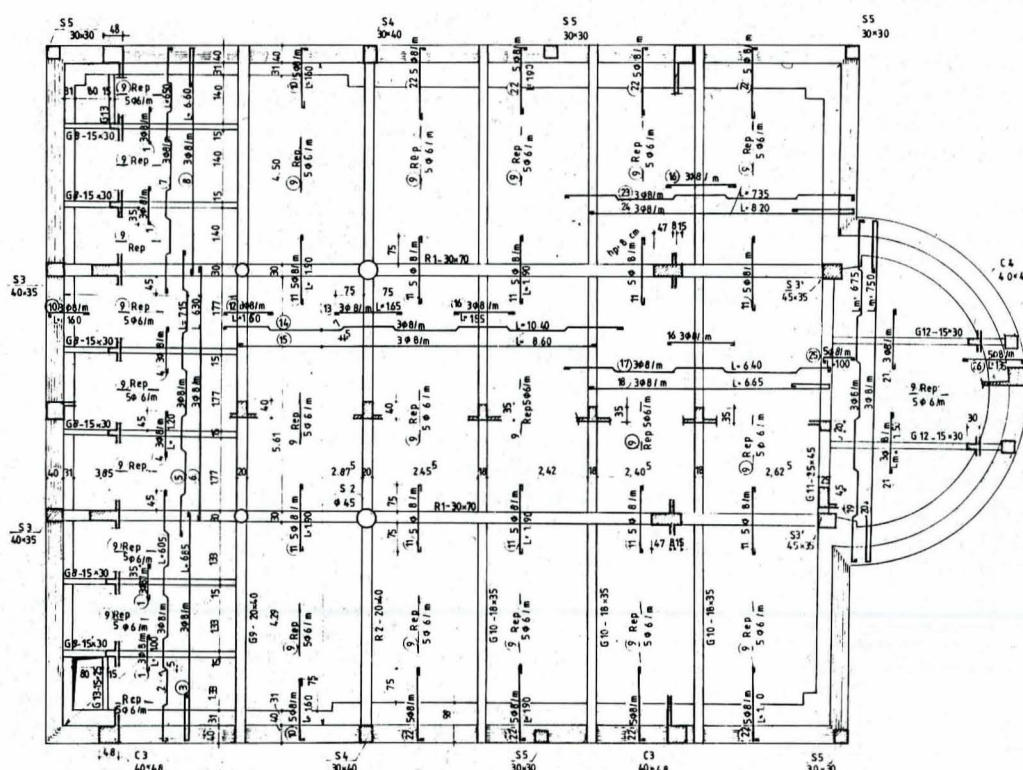

2. Ținând cont că o anumită parte a structurii de lemn trebuie păstrată integral (stâlpii octogonali, grinzile de lemn adiacente acestora, planșeul de lemn lucrat), ca o condiție impusă prin planurile de arhitectură, structura de consolidare va fi formată din două cadre dispuse pe lungimea clădirii, ale căror reazeme le constituie stâlpii marginali înglobați în zidăria portantă (S 3) și stâlpul central, situat la limita cafasului (S 2). Aceste două cadre sunt unite transversal printr-o riglă

de cadru (R 2) ale căror reazeme le constituie stâlpii marginali exteriori (S 3) înglobați și stâlpii interiori (S2).

Revenind la cadrul longitudinal, rigla R 1 a acestui cadru primește sarcinile din grinzile transversale G 4, care conturează de fapt panourile pe planșeul de lemn.

3. Din structura statică a cadrelor longitudinale face parte și cafasul al cărui elemente de reazem S 2 și S 1, precum și ale grinzii G 2 completează schema statică a structurii de consolidare, care, chiar dacă

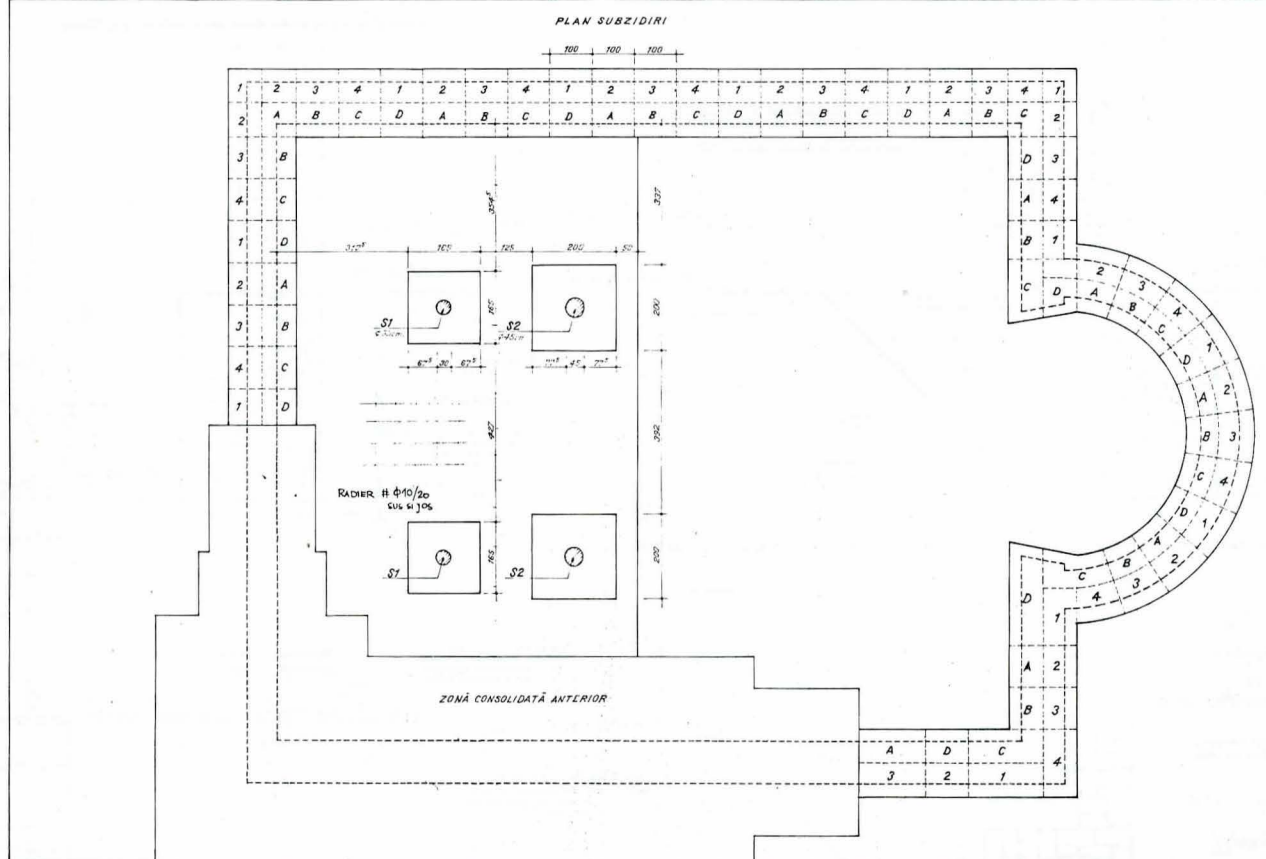

EXTRAS DE ARMATURA

N	A	Lungime m	Num. de bucuri	Lungime de reazem m
1	8	1.00	47	42.00
2	8	6.08	12	78.60
3	8	6.88	10	80.00
4	8	1.00	16	16.00
5	8	1.15	13	12.75
6	8	4.30	13	41.90
7	8	6.30	13	60.90
8	8	6.00	13	65.00
9	8	15.00	1	150.00
10	8	1.00	14	14.00
11	8	1.50	140	247.00
12	8	1.00	44	10.40
13	8	1.65	44	10.20
14	8	10.40	14	107.60
15	8	6.60	44	101.40
16	8	1.55	88	18.40
17	8	6.40	17	108.60
18	8	6.65	17	111.05
19	8	0.70	13	9.10
20	8	7.50	14	105.00
21	8	1.30	36	32.40
22	8	1.80	36	43.20
23	8	1.35	28	30.80
24	8	4.20	36	151.20
25	8	1.40	36	50.40
26	8	1.35	45	59.25
		Lungime de diam.	1550	3050.00
		Greutate de diam.	0.222	0.335
		Greutate pe diam.	3.44	12.05
		L. de diam.	1550	

BETON ARMAT B 250
OTEL BETON OB 37

REMON PROIECT BUCURESTI	RESTAURARE - CONSOLIDARE BISERICA SF. ARHANGHELI BRAILA	Pr. nr. P.1011 F.100 D.20R
Proiectat ing. Rotaru L. Desenat pr. Rotaru A. Verificat ing. Ioan Paul	SCALA 1:50 data 15.12.1992	ARMARE PLANSEU CORNISA

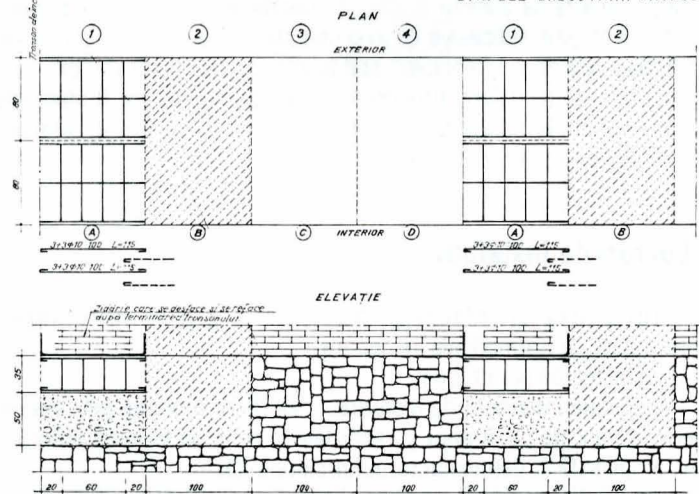
nu se constituie în structură antisismică în sine, pe zona Brăilei, ele sunt destinate îmbunătățirii sistemului constructiv existent și face ca biserica, în ansamblul ei, să se compoarte mai bine la sarcini dinamice (Normativul P 100-91 amplasează Brăila în zona C de importanță seismică).

4. Imaginea sistemului de consolidare a bisericii este întregită de sâmburii din beton armat S 4 înglobați, care, împreună cu stâlpii S 3, constituie reazemele centurilor din elevația clădirii C 2 (cota + 380

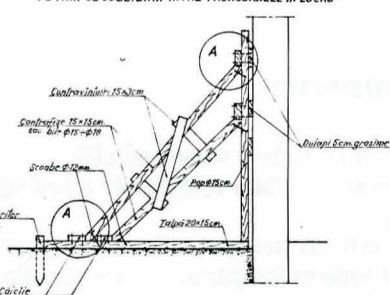
deasupra buiandrugului ferestrelor) și C 3 la nivelul cornișei (cota + 556).

5. La calculul fundației stâlpilor de cadru S 3 și S 2 s-a avut în vedere presiunea recomandată pe teren de studiu geotehnic de 0,6 kg/cmp, precum și de măsuri complementare (perna de loess, zidărie de piatră, beton de egalizare, cuzinet de beton armat). De altfel, însăși prevederea unei pardoseli suport slab armat, pe toată suprafața interioară a bisericii, este un mijloc de îmbunătățire a terenului loessoid, cu o înălțime apreciabilă în această zonă.

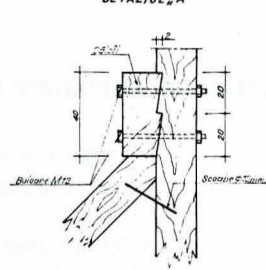
ETAPELE EXECUTĂRII TRONSOANELOR DE SUBZIDIRE

DETALIU SPRIJINIRE ZIDURI
PE TIMPUL SUBZIDIRII ÎNTRU TRONSOANELE ÎN LUCRU

DETALIU „A”

NOTĂ

- Lucrările de consolidare vor începe cu închiderea tuturor fâșurilor din elevația bisericii, a fâșurilor orizontale în așchi, încl. structura portantă și se va continua la clasa întâi. După executarea acestor operațiuni se va trece la subsidarea sau la introducerea unor elemente moderne de consolidare.
- Înainte de executarea lucrărilor de subsidare pe perimetru, vor fi montate elemente de sprijinire din lemn, amplasate în așa fel încât ele să nu împiedice funcționarea vânturilor în zonele în care se execută. De asemenea se vor monta și grinzile și pârghiile elemente pentru a se evita deformările în zona de lucru.
- Subsidarea se va executa în două etape (exterioară și interioară), pe tronsoane începând cu cele notate cu nr. 1, continuând cu nr. 2, 3 și 4 pe latura exterioară, după aceea trecându-se la latura interioară, începând cu cele notate cu nr. A, apoi după încheierea acestora (concomitent pe latura interioară) trecându-se la cele notate cu nr. B și C, continuând cu nr. D, până la nr. 2R, 3R.
- Dacă se încheie lucrările de subsidare se vor executa lucrările de consolidare a structurii și se încheie lucrările de consolidare a structurii.
- Dacă se execută lucrările de subsidare în două etape (exterioară și interioară), pe tronsoane începând cu cele notate cu nr. 1, continuând cu nr. 2, 3 și 4 pe latura exterioară, după aceea trecându-se la latura interioară, începând cu cele notate cu nr. A, apoi după încheierea acestora (concomitent pe latura interioară) trecându-se la cele notate cu nr. B și C, continuând cu nr. D, până la nr. 2R, 3R.
- Dacă se execută lucrările de subsidare în două etape (exterioară și interioară), pe tronsoane începând cu cele notate cu nr. 1, continuând cu nr. 2, 3 și 4 pe latura exterioară, după aceea trecându-se la latura interioară, începând cu cele notate cu nr. A, apoi după încheierea acestora (concomitent pe latura interioară) trecându-se la cele notate cu nr. B și C, continuând cu nr. D, până la nr. 2R, 3R.
- Dacă se execută lucrările de subsidare în două etape (exterioară și interioară), pe tronsoane începând cu cele notate cu nr. 1, continuând cu nr. 2, 3 și 4 pe latura exterioară, după aceea trecându-se la latura interioară, începând cu cele notate cu nr. A, apoi după încheierea acestora (concomitent pe latura interioară) trecându-se la cele notate cu nr. B și C, continuând cu nr. D, până la nr. 2R, 3R.

REMONT PROIECT BUCUREȘTI		RESTAURARE-CONSOLIDARE BISERICA „SARAHANGHELI” BRĂILA		Proiect M01A
Suprafață	1000 m ²	Suprafață	1000 m ²	Suprafață
Proiectant	REMONT PROIECT	Proiectant	REMONT PROIECT	Proiectant
Verificat	REMONT PROIECT	Verificat	REMONT PROIECT	Verificat
PLAN FUNDATII SUBZIDIRI		PLAN FUNDATII SUBZIDIRI		Planșă
1/10		1/10		1/10
10/100		10/100		10/100

REMON PROIECT BUCUREȘTI		RESTAURARE-CONSOLIDARE BISERICA "SF. ARHANGHELI" BRAILA		Proiect Fază
Sef proiect Proiectant Desenat Verificat	Iari, C. Corp ing. L. Răduț prof. G. G. G. G. ing. Jan. Paul	Corp 1 1 1	Scara 1:20 Data 09.1991	Planșă 2R
DETALII FUNDATII SECȚIUNI				

Având în vedere statutul de monument istoric și de arhitectură al acestei biserici, este necesar ca execuția lucrărilor de consolidare-restaurare să fie încredințată unor muncitori cu calificare corespunzătoare. Absolut toate lucrările cuprinse în proiect se vor executa cu foarte mare atenție pentru a nu dăuna în nici un fel monumentului, atât structurii de rezistență, cât și aspectului arhitectural.